

Anmeldelser

Christoffer Green-Pedersen,
*The Politics of Justification:
Party competition and welfare-state retrenchment in Denmark and the Netherlands from 1982 to 1998,* Amsterdam University Press,
224 sider, pris: 24.95 euro

I politiske diskussioner rundt om middagsbordet og i venners lag påstås det ofte, at »socialdemokratiske regeringer fører borgerlig politik, mens borgerlige regeringer fører socialdemokratisk politik«.

Christoffer Green-Pedersen har på grundlag af sin Phd-afhandling skrevet en læseværdig, tankevækkende og informativ bog, der undersøger dette paradoks. Bogen viser, at nye og unge forskere på kompetent og interessant vis kan føre den amerikansk-inspirerede mainstream politologi videre på en måde, der åbner op for nye perspektiver, som i fremtiden vil kunne foldes endnu mere ud og bidrage til at gøre de faglige kløfter indenfor dansk samfundsforskning mindre.

Green-Pedersen analyserer de politiske partier og partisystemets betydning for sociale besparelser og nedskæringer i Danmark og Holland i 80'erne og 90'erne. Der er således tale om et politologisk studie af velfærdsstatens udvikling, hvilket er kærkomment i en tid, hvor sociologer og økonomer i stigende grad er ved at sætte sig på velfærdsforskningen.

Jeg deler i høj grad forfatterens ambition om i højere grad at fokusere på velfærdsstatens *afvikling* end udvikling. Den omfangsrige litteratur om faktorerne bag velfærdsstatens udbygning må suppleres af ny viden om faktorer, der muliggør eller forhindrer forsøg på at tilbagerulle velfærdsstaten. Den amerikanske forsker Paul Pierson har søgt at forklare, hvorfor der er svært at komme igennem med sociale nedskæringer, og nu kommer

der så en bog, der i højere grad søger at forklare, under hvilke betingelser det alligevel er muligt.

Jeg deler også fuldt ud ambitionen om at søge efter en *politisk* forklaring på sociale nedskæringer. Politik spiller i en dobbelt forstand en afgørende rolle for samfundsudviklingen. Der er en stadig kamp mellem forskellige politiske strategier og projekter, og både formuleringen og realiseringen af disse strategier er betinget af de politiske institutioner.

Bogens hypoteser kan kort sammenfattes således: 1) venstrefløjspartier har generelt lettere ved at slippe af sted med at lave sociale besparelser end højrefløjspartier, fordi de ikke mistænkes for at have grimme ideologiske bagtanker med besparelserne, som gennemføres af nød; 2) i lande domineret af blokpolitik (*in casu* Danmark) har venstrefløjen ydermere fordel af, at højrefløjen ikke vil modsætte sig forslag om sociale besparelser, hvorimod højrefløjen vil have svært ved at foretage nedskæringer, fordi den af venstrefløjen vil blive kritiseret for at være socialt uansvarlig; 3) i lande, hvor små midterpartier er tungen på vægtskålen (*in casu* Holland) vil både venstre- og højrefløjen støtte sociale nedskæringer for at komme i regering; 4) alt andet lige vil der følgelig være flere sociale nedskæringer i Holland end i Danmark; 5) nedskæringerne vil dog i begge lande gå hårdest ud over arbejdsmarkedsrelaterede ydelser så som dagpenge, fordi disse har en negativ effekt på erhvervslivets konkurrenceevne. Hypoteserne testes i et komparativt studie af udviklingen i forskellige velfærdsprogrammer i Danmark og Holland i perioden 1982 til 1998.

Bogen er klart og klassisk disponeret. Kapitel 1 præsenterer hypoteserne, og slår til lyd for tesen om at »politics matters«. Kapitel 2 leder os frem mod en teori om sociale nedskæringer, som enten kan forklares ud fra strukturelle forhold i form af

økonomiske og institutionelle forhold eller politiske aktører i form af partipolitik, og hvad der noget vagt refereres til som »politiske diskurser«. Kapitel 3 er et teorkapitel, der meget kortfattet introducerer os til en form for rational choice institutionalisme (adressen er ikke helt klar). Partier er rationelle enhedsaktører, der forsøger at maksimere deres regeringsdeltagelse og stemmeandel. Sociale nedskæringer er umiddelbart ikke særlig populære, men kan være nødvendige på grund af partiernes ønske om at udvise økonomisk ansvarlighed. De politiske partier hævder således deres uskyld ved at argumentere, at sociale besparelser er nødvendige for at redde velfærdsstaten. Muligheden for ud fra rationelle overvejelser at retfærdiggøre sociale nedskæringer på denne måde afhænger dog, som før omtalt, af de politiske institutioner i form af det eksisterende partisystem. I kapitel 4 argumenteres der for valget af lande, velfærdsprogrammer og tidsperiode. Vigtigst er her betragtningerne om ligheder og forskelle mellem Danmark og Holland. Desuden redegøres der for definition, operationalisering og måling af den afhængige variabel »sociale nedskæringer« som den estimerede og faktiske procentuelle forringelse af adgangen til og niveauet for diverse ydelser (en uddybende redegørelse forefindes i bogens appendix). Endelig præciseres de empirisk testbare hypoteser. Resultaterne af den kvantitative test af de empiriske hypoteser præsenteres så i kapitel 5. Med en enkelt undtagelse, der dog kan forklares af specifikke historiske begivenheder, synes alle hypoteser at blive bekræftet. I kapitel 6 og 7 foretages der en kvalitativ analyse af de sociale besparelsers politiske historie i Danmark og Holland, hvilket sker med henblik på afdækning af partiernes forsøg på at retfærdiggøre nedskæringerne. Til sidst diskuteres og forkastes en række konkurrerende forklaringer i kapitel 8, der også indeholder en perspektivering i forhold de to små landes tilsyneladende store tilpasningsevne, der har medvirket til at fremmane 90'ernes beskæftigelsesmirakel.

Jeg nød at læse bogen, som er klar, velskrevet og velargumenteret. Men jeg sad dog tilbage med en række reservationer, spørgsmålstejn, problemer og uforløste potentialer.

For det første er det synd og skam, at politik så hurtigt reduceres til partipolitik. Et mere komplet

billede af de sidste årtiers nedskæringspolitik synes at fordrer et indgående studie af Finansministeriets voksende rolle som indpisker, fagbevægelsens ændrede holdninger til lønkamp og fordelingspolitik, samt vælgerbefolkningens skiftende opfattelse af nødvendigheden af sociale besparelser. At det selvfølgelig er svært at dække det hele, viser blot begrænsningerne i denne form for kvantitativ hypotesetest.

For det andet kan man undres over, at rational-choice folk kan modstå fristelsen for, dels at disaggregere de politiske aktører og analysere de interne splittelser og holdningsforskydninger, og dels at se nærmere på aktørernes gensidige holdningspåvirkning, især over tid. Effekten af 10 års borgerligt styre i Danmark var vel i høj grad, at enigheden om velfærdsstatens urørlighed blev problematiseret, samt at socialdemokraterne lærte, at de var nødt til at fremstå som økonomisk ansvarlige.

For det tredje må der stilles spørgsmålstejn ved valg af lande. Danmark er bestemt ikke noget godt eksempel på blokpolitik. De små midterpartier spiller som oftest rolle som tungen på vægtskålen, og især de Radikale har til for ganske nylig kunnet bestemme, til hvilken side regeringsmagten skulle falde. Muligheden for at afprøve hypoteserne om de betingende institutionelle effekter falder dermed væk. Og nu vi er ved det: er det ikke et problem at holde de danske mindretalsregeringer ansvarlige for sociale nedskæringer, der er gennemført i samarbejde med oppositionen? (efterlønsreformen)

For det fjerde kan man undre sig over valget af tidsperiode, der for Danmarks vedkommende inkluderer den første lange socialdemokratiske regeringsperiode i 70'erne, hvor der bestemt ikke var de helt store sociale besparelser, men til gengæld inkluderer den anden socialdemokratiske regeringsperiode i 90'erne, hvor meget af det, som Green-Pedersen medregner som besparelser, var del af en omstrukturerende reformpolitik, der bragte os fra forsørgelse til aktivering, og som medførte stigende udgifter til dyre aktiverings- og orlovsordninger.

For det femte er det problematisk at måle sociale nedskæringer som forringelser af enkelte ydelser,

da der dermed ikke tages højde for, hvad der sker i andre parallelle eller supplerende ydelser. Nedsikringer måles bedst i forhold til, hvad der sket med den samlede buket eller kurv af velfærdsydelser, som bestemte klientgrupper modtager.

For det *sjette* så synes de præsenterede data ikke at understøtte de empiriske hypoteser om variationen mellem lande, regeringsperioder og velfærdsprogrammer i nær den grad, som forfatteren ender med at konkludere, at de gør det. Selvom der redegøres for modstridende data i forhold til halvdelen af de empiriske hypoteser, så konkluderes det alligevel, at de teoretisk udledte forudsigelser alt i alt har holdt stik. Værst er det med hypotesen om, at den socialdemokratiske regering skulle have lavet større besparelser i perioden 1993 til 1998, end den borgerlige regering i perioden 1982 til 1993. Den er der ikke fugls føde på. To af de fire velfærdsprogrammer (folke- og invalidepension) er blevet udvidet gennem hele perioden, og for de to andres vedkommende (dagpenge og efterløn) er besparelserne ligeligt fordelt i de to regeringsperioder. Men tal kan jo selvfølgelig læses på mange måder.

Som det *syvende* og sidste vil jeg afslutningsvis efterlyse lidt mere teoretisk og analytisk mod til at udfolde nogle af pointer, der titter frem hist og her, men som underordnes det rationalistiske og objektivistiske hovedspor i bogen. Vi får indledningsvist at vide, at partierne handler rationelt i forhold til regerings- og stemmemaksimering, men hurtigt bliver det klart, at partiernes rationelle strategiske valg finder sted indenfor en bestemt konstrueret meningshorisont, der tillægger velfærdsstaten stor betydning; som gør det vigtigt at fremstå økonomisk ansvarligt; og som udpeger bestemte problemer, der skal løses. At partierne bliver nødt til at folde sig til de hegemoniske politiske diskurser påvises i kapitel 6 og 7, men hvad med at gå skridtet videre og analysere, hvordan de rammesættende politiske diskurser hele tiden betinger, hvad partierne kan gøre og ikke? Hvad med at tage skridtet fuldt ud og se partiernes og de andre politiske aktørers præferencer, handlingspræmisser og retfærdiggørelsesstrategier som diskursive konstruktioner snarere end som resultater af rationel interessevaretagelse? Det er bare et forslag, for der er bestemt også brug for den slags

empirisk opklaringsarbejde, som Green-Pedersen præsterer i denne udmærkede bog.

Jacob Torfing, professor, Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi, RUC

Flemming Mikkelsen, (red.),
»Bevægelser i Demokrati. Foreninger og kollektive aktioner i Danmark«,
Magtudredningen, Aarhus Universitetsforlag, 2002, 247 s., 248,00 kr.

Povl Riis, (red.),
»Magtfordelingen mellem interesseorganisationer og det repræsentative demokrati. Er der opstået en ubalance som truer fællesskabet?«
JL-Fondet, 2002, 245 s., pris ikke angivet.

Bøgerne er resultat af to forskellige initiativer. Den første er en udgivelse inden for rammerne af Folketingets Magtudredning, den anden et optryk af bidrag til en prisopgave udskrevet 2001 af JL-Fondet. Begge kredser om problemstillinger, der har med magt og demokrati at gøre. Begge er udelukkende beskrivende og forholder sig alene til udviklingen i Danmark. Ingen af de to bøger indeholder teoretiske overvejelser over, hvordan at studere magt i et moderne samfund, herunder det danske. Ingen sammenligner Danmark med andre lande. Og ingen overvejer, hvad der skal til for, at fremkomme med overbevisende udsagn om demokratiets tilstand. Begge falder med andre ord pænt inden for en efterhånden udbredt tradition i dansk samfundsforskning – at analysere magtforhold uden noget egentligt teoretisk forarbejde; og at bedømme demokratiets tilstand uden at gøre det på grundlag af metodiske overvejelser. Begge ender derfor også op i nogenlunde den samme (forudgivne?) konklusion – at demokratiet er under pres, i krise, eller noget helt tredje, som også kun kan angives ved en metafor.

Det gælder især den sidste – og mest spændende – bog af de to. Her optrykkes de fem vindende bidrag fra JL-Fondets prisopgave. Bidragene er velskrevne, indeholder gode opsummeringer af allerede kendt viden, men kommer derfor af samme grund til (ufrivilligt?) at fremhæve nogle af de problemer, som karakteriserer de sidste års forskningsprojekter og debatbøger om magtens forde-

ling og demokratiets tilstand. Et af disse problemer er ganske påfaldende. Det er iøjnefaldende, at bidragene forholder sig til den samme tematik, beskriver den samme politiske historie, og gør det ved at fremdrage nogenlunde de samme historiske begivenheder, men ikke desto mindre kommer frem til at pege på vidt forskellige udviklingstræk i en diagnose af demokratiets udfordringer. Det nok nær eneste udviklingstræk som alle bidrag fremhæver er »partiernes krise«. Dog uden at der noget sted bliver givet begrundelser for, hvorfor partiorganisationernes forandring i sig selv skulle udgøre nogen særlig forklaring på magtfordelingens forandring eller noget vigtigt afsæt for bedømmelse af demokratiets tilstand.

På en lidt skæv måde bliver bogen derfor spændende læsning, men især for de som i de senere år har deltaget i forskningen om magt og demokrati, og som nu kan se denne forskning »anvendt« og lagt til grund for fortolkning og diagnose og ikke mindst formulering af løsningsforslag. Gensynet vækker til eftertanke og rejser en række principielle spørgsmål. For eksempel: Ved vi tilstrækkeligt om moderne politisk historie, til allerede nu at tage for givet, at historien kan beskrives ved nogenlunde den samme tematik og kan forklares ved nogenlunde de samme faktorer?

Jeg er – som det fremgår – ikke overbevist. Og ville hellere have set flere spørgsmål og færre svar. Min skepsis er blandet med en frygt for, at diagnosen kan blive så selvopfyldende og at fortællingen om magt og demokrati kan blive så stærk, at den kan føre til de forkerte politiske reaktioner eller uhensigtsmæssige politiske forslag.

Folketingets Magtudredning var tænkt som et forsøg på at få mere teoretisk og især empirisk belæg for at konkludere på magtens fordeling og vurdere de demokratiske konsekvenser. Antologien om »Bevægelser i demokrati« er en af mange udgivelser fra Magtudredningen og består i ni selvstændige bidrag holdt sammen af en bred tematisk ramme beskrevet i kapitel 2 og udbygget med en præsentation af de eksisterende teorier i kapitel 3. Begge kapitler er skrevet af antologiens redaktør Flemming Mikkelsen og giver en historisk ramme for udviklingen af de sociale bevægelser i tiden fra 1950'erne og fremefter. Den giver samtidig et velskrevet overblik over de gængse teorier, der

anvendes til forklaring og forståelse af bevægelsernes opståen, nedtur og rolle i de vesteuropæiske lande.

Samlet set er bogen ganske informativ. Den giver et godt indtryk af mangfoldigheden i de sociale bevægelseres opståen og udvikling. Tillige giver den en fornemmelse af, på hvor mange måder socialvidenskaberne har studeret fænomenet. Der er datafyldte beskrivelser; historiske diagnoser; tykke beskrivelser af enkeltstående cases; studier af bykvarterer, hvor fortælleteknikken anvendes. Bortset fra at give et overblik over mangfoldigheden i socialvidenskabelig metode er antologien dog især karakteriseret ved kun at antyde, hvor de spændende spørgsmål ligger gemt i studiet af den organiserede politiske deltagelse i efterkrigstidens Danmark. Spørgsmålene er flere og Magtudredningen skal have tak for at pege dem ud, men kritik for ikke at gøre dem til centrale i studiet af de sociale bevægelser. Jeg skal nævne to ud af flere spørgsmål som fremhæves, men ikke lægges til grund for analyse.

Det første har relevans for temaet om »partiernes krise«. I kapitel 4 skriver Søren Hein Rasmussen, at de politiske partier, men også bredere politiske organisationer, har været »dominerende« (s. 87) i dannelsen af »græsrodsbevægelser«, ligesom partierne har udgjort den vigtigste base af ressourcer for disse (s. 84). Kapitlet rejser spændende spørgsmål: Var græsrodsbevægelserne de eksisterende partiers måde at forholde sig til nye udfordringer på? Kunne partierne – som en anden kamæleon – tage form af græsrod, når det var opportunt? Svarene er vigtige, de stiller tvivl om påstanden om »partiernes krise« og spørgsmål ved, om partiernes krise er et troværdigt udgangspunkt for vurdering af demokratiets tilstand!

Det andet har relevans for spørgsmålet om forholdet mellem de veletablerede (især økonomiske) interesseorganisationer og de nye sociale bevægelser. I kapitel 3 skriver Flemming Mikkelsen, at de organiserede interesser har anvendt kollektive aktioner og at der derfor er eksempler på kollektive aktioner udfoldet af isolerede protestgrupper, som ikke formåede at skabe varige netværk, og af etablerede organisationer, der undtagelsesvist har grebet til manifesterede aktioner (s. 52). Også det rejser spørgsmål: Var kollektive aktioner altid

(eller som hovedregel) uformelt organiserede eller var det også de etablerede interessers måde at forholde sig til nye udfordringer på? Kunne interesseorganisationerne skifte ham efter behag eller kunne græsrodderne udvikle sig til etablerede organisationer? Svarene er vigtige, de stiller tvivl ved den skarpe sondring mellem uformel og formel organisering og rejser spørgsmål om det er hensigtsmæssigt at skelne skarpt mellem veletablerede organisationer og spontane eller uformelle organisationsformer – sådan som det almindeligvis bliver gjort i forskningen om sociale bevægelser og »demokrati fra neden« ?

Ingen af de nævnte spørgsmål rejses. I stedet gøres de til platform for, hvad der nogen steder implicit, og andre steder eksplicit gøres, til en skelnen mellem »elites hegemoniske dominans« (s. 145) repræsenteret ved partier og interesseorganisationer og en »politisk praksis (der) organiserer sig fra neden i åbne netværkskulturer« . I denne skelnen ligger en påstand om magtens todeling og at magten kan antage forskellige former – formelle og uformelle. Der ligger desuden en påstand om, at det netop er magtens todeling, der karakteriserer efterkrigstidens Danmark og at denne todeling er væsentlig til at forklare de sociale bevægelser opståen. Alligevel efterlades påstanden der. Uden analyse, uden forklaring, uden at blive præciseret eller for den sags skyld stillet til regnskab for almindelig argumentation. Af uforklarlige grunde gøres magtanalysen derfor implicit (i en bog fra Magtudredningen!), men ligger samtidig til grund for at studere sociale bevægelser løstrevet fra et studie af etablerede interesseorganisationer og partiernes udvikling. En sådan kobling af de tre analyser ville have været på deres plads. De ville give mulighed for at studere politikens mange organisationsformer, men også – og måske især – at foretage en analyse af, hvorvidt det er troværdigt at forudsætte at magten er todelt – mellem uformelle og formelle organisationsformer! Og derfor også om det er hensigtsmæssigt at studere sociale bevægelser som om de intet havde eller har med de etablerede organisationer at gøre. Og endelig igen om det er værdigt at postulere at de sociale bevægelser – ensidigt – er udtryk for en åben netværkskultur og de etablerede interesser ensidigt er udtryk for eliternes dominans!

Det gør denne rapport fra Magtudredningen ikke. Hvilket er en synd og skam, og også vækker til bekymring. Er diagnosen om magtens fordeling og demokratiets tilstand allerede så stærk, at svarene er givet før spørgsmålene overhovedet bliver stillet?

Ove K. Pedersen
Professor
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Agnete Weis Bentzon, Byrial Bjørst og Henning Koch (red.):

Retskulturer, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2002.

Bogen er det tredje årsskrift fra Institut B, Det juridiske Fakultet ved Københavns Universitet – juristerne i København har det jo med at fordele sig på forskellige institutter efter for andre fuldstændige uigennemskuelige principper. Hvor hører man ellers om et Institut B?

Temaet er retskulturer, et rummeligt begreb som giver forfatterne stor frihed – og som derfor heller ikke garanterer nogen større sammenhæng mellem bogens enkelte bidrag. 15 bidrag plus en redaktionel indledning fylder bogen op. Det ville være for meget sagt, at artiklerne stritter i alle retninger. Men adskillige retninger stritter de i al fald i.

Henning Kochs skarpsindige artikel om Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols »dynamiske« og »fremadrettede« fortolkninger er tankevækkende. Så vidt jeg forstår Koch, er han ikke særligt bekymret over denne retsaktivistiske tendens – i modsætning til fx kollegaen G. Toftegaard Nielsen i Århus. Artiklen er under alle omstændigheder et godt sted at få belyst, hvor stor en retsskabende magt jurister i europæiske retskulturer kan have. Det er der nok fortsat en del i Norden, som kunne have grund til at gøre sig klart. For at vurdere denne magt ud fra deres forestillinger om demokrati.

Jens Elo Rytter skriver i udmærket forlængelse heraf om sammenstødet mellem britisk og kontinentaleuropæisk ret. I en kort og meget informativ artikel belyser han, hvor vanskeligt det især er

for den britiske retskultur at tilpasse sig sammenstødet med den kontinentaleuropæiske tradition. I al fald for en ikke-jurist som undertegnede er det den slags artikler, som man kan have nytte af.

Ole Krarups artikel om den retlige integration af de kommende østeuropæiske EU-lande følger udmærket op. Krarup antager i sin højaktuelle artikel, at det bliver endnu vanskeligere for de østeuropæiske lande, at integrere deres retssystemer med EU-retten end det har været for ansøgerlandene ved tidligere udvidelser. Krarup taler om intet mindre end en revolution af kandidatlandenes retssystemer, en revolution som det vil være svært at lande på benene. Ikke alene fordi opgøret med de tidligere socialistiske retssystemer ikke er tilendebragt, men bl.a. også fordi landene ganske simpelt ikke har det nødvendige antal kvalificerede jurister. Krarup er mildest talt ikke optimist, når det drejer sig om integrationen af disse lande. Undertegnede kan ikke vurdere, om Krarups opfattelse af problemernes størrelsesorden er korrekt. Men her er unægteligt stof til eftertanke og videre undersøgelser. Og så er det i øvrigt værd at bemærke, at Krarup er den af årsskriftets forfattere, som skriver med størst glød og umiddelbar evne til at brænde igennem hos læseren. Man fornemmer, at mange års politisk aktivisme omkring EU smitter af på stilen også i mere faglige sammenhænge.

De nævnte artikler har en umiddelbar interesse for andre end jurister og der er et vist fællesskab i tematikken og indfaldsvinklen. Årbogens øvrige artikler udgør i højere grad en blandet landhandel. Af pladshensyn indskrænker jeg mig kun til at omtale nogle artikler, som må antages at have interesse for andre faggrupper. Især nok forvaltningspolitologer som jeg selv.

Kirsten Ketscher giver et eksempel på, at dansk retstradition også kan være ret resistent over for de »fremmede« retskilder. Kirsten Ketscher udgår fra et sørgeligt aktuelt emne: Kommunernes mangelfulde behandling af sager om anbringelse af børn uden for hjemmet. Udgangspunktet er en konkret sag med grove kommunale forsømmelser. Ankestyrelsen og Landsretten har kritiseret kommunen, men fandt ikke anledning til at ændre beslutningen. Begrundelsen herfor var, at selv om den kommunale sagsbehandling led af alvorlige

processuelle mangler, så var der materielt grundlag for beslutningen. Myndighederne får altså en løftet pegefinger for ikke at overholde lovgivningen, men derudover sker der intet – muligvis derfor ser vi årti efter årti massive myndighedsovertrædelser af denne lovgivning i Danmark. Artiklens egentlige fokus er nu, at denne adskillelse af processuelle og materielle krav til en sag udfordres af bl.a. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Uden for Danmark kan myndighederne også blive pådømt erstatningsansvar for den nævnte type forseelser. Ketscher så vist gerne noget lignende i Danmark. Hun peger på, at mens den klassiske forvaltningsret ser borgeren som »genstand«, så opfatter moderne forvaltningsret borgeren som »deltager« og derfor er det også logisk at stille større processuelle krav til myndighederne. Traditionel tankegang præger dog i vid udstrækning fortsat dansk forvaltningsret.

Vi, der ikke er jurister, kan måske opleve jura som tør og kedelig. Men man skal ikke læse ret længe i en artikel som Ketschers for at forstå, hvor væsentlige spørgsmål for menneskeskæbner, der kan gemme sig bag de tørre ord. Ketscher har en glimrende evne til at fremlægge stof, der fanger og samtidig er meget sagligt.

Carsten Henrichsen giver en præsentation af den svenske forvaltningspolitolog Lennart Lundquists meget heftige angreb på den »økonomisme«, som i stigende grad vinder indpas i den vestlige verdens offentlige forvaltninger. Lundquist fremhæver ikke alene, hvordan klassiske værdier i den offentlige ethos viger for en endimensional økonomi-tænkning, han formaner også embedsmændene til at træde op til forsvar for de klassiske demokrativærdier. Det er udmærket at præsentere de danskere, som endnu ikke har læst Lundquists seneste bøger, for hans synspunkter. Artiklen skæmmes desværre af, at Henrichsen runder af med bl.a. at referere en dansk scient. pol. studerendes ukvalificerede synspunkter, der slet ikke tåler sammenligning med Lundquists. Formålet er formentlig at gøre debatten mere relevant i en dansk sammenhæng. Men resultatet er en noget mat afslutning på artiklen. Læseren må tilrådes at læse Lundquist selv.

Michael Gøtzes artikel om ombudsmandsinstitutionen tager fat på nogle spørgsmål, som i alt for

høj grad har været forsømt – måske på grund af, at ombudsmandsinstitutionen har fået noget sakrosankt over sig. Ombudsmanden jo er Folketingets. Kritik af ombudsmanden kan derfor tolkes om kritik af Folketinget. Dertil kommer, at institutionen er personliggjort – og vi har vel alle noget instinktivt mod offentlige diskussioner, der kan opfattes som personlige. Artiklen er en begyndelse – men vel heller ikke stort mere end det – til en nærmere analyse af institutionens påvirkning og påvirkningsveje. Men betydningen af at fortsætte dette analysearbejde understreges af, at artiklen påpeger, at institutionen reelt fungerer ret så autonomt.

En af de ting, som undertegnede altid har haft svært ved at forstå, er, at menigmand i så høj grad skal bibringes en illusion om, at ombudsmanden personligt gør alt væsentligt arbejde i institutionen. Der er noget underligt før-moderne, næsten voodoo-agtigt over denne personaliserede institutionsautoritet. Ligheden med de illusioner almuen i sin tid skulle bibringes om den enevældige konges arbejdskraft og overblik, strejfer uundgåeligt tanker.

Blandt artiklerne vil jeg også nævne Mette Hartlevs artikel om det informerede samtykke i relationen mellem læge og patient. Det er en problematik om professionsautoritet og – etik, der også er interessant for politologiske forvaltningsforskere.

En del af de øvrige artikler rejser spørgsmål, diskutere retsfilosofiske spørgsmål, behandler metodespørgsmål eller skitserer forskningsopgaver. Det er min vurdering, at mange af dem har begrænset interesse for ikke-jurister.

Man kan spørge sig om et årsskrift overhovedet er den rette måde at præsentere et instituts forskning på. Der er jo ingen ekstern referee på denne publikation. Som politolog slår det mig, at juristerne egentlig har det nemmere, hvis det er godt nok at publicere på den måde. Vi andre presses mere og mere til at publicere »internationalt«. I praksis helst i amerikanske eller britiske tidsskrifter og i en del tilfælde med en meget begrænset læserkreds, således at »international« let bliver synonymt med stærkt specialiseret faglig provinsialisme. Men det kan jo også være os, der lader os tyrannisere af uvidende politikere, embedsfolk og journalister. Et årsskrift er dog næppe nok til at komme ud over rampen til et bredere publikum. Derfor kunne man også ønske, at nogle af dette årsskrifts bedste artikler kom ud i anden – gerne lidt mindre tør – form til et større publikum.

Tim Knudsen, professor
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet.